

Віталій Щепанський

МЕДИЧНА АСТРОЛОГІЯ ПРАВОСЛАВНИХ СЛОВ'ЯН У ПЕРІОД РАНЬОГО МОДЕРНУ: МІСІЯ ТЕОФРАСТА ПАРАЦЕЛЬСА У ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ

У статті представлений короткий огляд історії поширення астрологічної медицини і зображення «зодіакальної людини» серед православних слов'ян у XIV-XVIII ст. Подано історичний контекст натурфілософських студій і опис джерел, відслідковано витоки традиції лікувальної астрології із кирилических астрологічних збірників XIV ст. Проаналізовано відомі рукописи, що містять описи та зображення «зодіакальної людини», які були розміщені в кирилических рукописах та поширені в православному ранньомодерному інтелектуальному середовищі. Окремо розглядаються публічні виступи Теофраста Парацельса у Великому Князівстві Литовському, Польщі, Хорватії і його спроби пропаганди власних медичних поглядів на цих землях. В статті також приділено увагу діяльності учнів Парацельса, що оселилися і працювали в Східній Європі.

Ключові слова: «зодіакальна людина», астрологічна медицина, натурфілософія, Парацельс, Велике Князівство Литовське, природня магія.

Із наукової точки зору та здорового глузду поєднання медицини і астрології є неприпустимим вчинком для сучасного вченого або практикуючого медика. Лише історики науки можуть говорити про синтез цих двох галузей знань, а саме про рух небесних тіл і їхній зв'язок з людським організмом, розквіт якого відбувся в добу Ренесансу та раннього модерну. Сьогодні книги із медичної астрології можна віднайти лиш у книжкових відділах з езотерики, окультизму та магії. Не зважаючи на такий стан справ у наш час, починаючи від античних часів і до XVIII ст., астрологія була академічною дисципліною, носії знань котрої займалися спостереженням за рухом небесних тіл, після чого фіксували свої замітки у книгах, брошурах чи щоденниках.

Астрологію, алхімію, геомантию та деякі інші види природної магії (*Magia Naturalis*) вважали «вищою магією», на протигагу «народній магії», або «низькій», якою займалися відьми, відьмаки, чаклуни та знахарі. Щоб оволодіти вміннями «високої магії», потрібно було пройти певну наукову кваліфікацію, чого не вимагалось в середовищі «низької магії». Оскільки астрологу або алхіміку необхідно було добре орієнтуватися в математиці, хімії, біології та геометрії, щоб уміти формувати складні схеми, таблиці та формули для розрахунків алхімічної субстанції чи гороскопу. Окрім цього це все активно використовувалося у тогочасних медичних практиках.

Періодом, коли астрологія отримала найбільший поштовх у розвитку після часів античності, був Ренесанс, зі своєю тенденцією зацікавленості у неоплатонізмі та герметизмі. На замовлення римських пап, єпископів, королів чи герцогів складалися індивідуальні гороскопи, так звані «прогностики», що повинні були передбачити успіх чи невдачу певної справи, або застерегти власника такого «прогностика» від жахливої долі. Гороскопи складали для всіх, хто мав на це ресурси: для членів родини, друзів, ворогів, індивідуальні гороскопи для міст і навіть держав. Одним із таких укладачів гороскопів був Юрій Дрогобич. Наприклад його книга «Прогностична оцінка поточного 1483 р.» була присвячена римському папі Сиксту IV [7]. Вважалося, що майбутнє можна передбачити, оскільки воно вже записане Богом у механізм руху планет і зірок, котрий може розкрити гороскоп, чи іншими словами – правильне тлумачення небесних знаків і знамень на небі, що були послані Богом. Пізніше почали масово з'являтися невеликі друковані і рукописні тексти, що описували та тлумачили окремі небесні явища, такі як затемнення Сонця або Місяця, плями на Сонці чи поява комет.

На рівні із «прогностиками», великим попитом користувалась медична астрологія. Рекомендації щодо фізичного та психічного здоров'я замовників гороскопів стали найпопулярнішою сферою вжитку «високої магії» серед тогочасної знаті. Відповідно до цього твердження можна припустити, що астрологія була досить органічно інтегрованою до ренесансної та ранньомодерної медичної теорії та практики. Для дипломованих докторів медицини типовим було

складанням гороскопів та лікувальних астрологічних таблиць. Наприклад, на думку К. Дисі: «Домодерна медицина, в принципі, мало розрізняла природні та надприродні, або ж магічні способи лікування, що цілком вкладалися в парадигму неоплатонізму. Більше того, магічні методи лікування, зокрема використання симпатичної магії, не були зарезервовані виключно для лікування хвороб, викликаних магією. Наприклад, жовтуху рекомендували лікувати прикладанням тканини жовтого кольору, жовтою редькою, а висипання, проблемами зі шкірою – червоними ягодами і червоним вином» [6, с. 203].

Більшість ранньомодерних уявлень про медицину базувалася на античних і середньовічних текстах, а саме роботах грецьких лікарів Гіппократа (460 до н.е. – 370 р до н.е.), Галена (129 – 216 рр.) і Авіценни (980 – 1037 рр.). Їхні медико-біологічні ідеї були покладені в основу теорії будови людського тіла, що походить від взаємодії в організмі чотирьох першоелементів природи (земля, повітря, вогонь і вода) і чотирьох видів тілесних рідин (крові, слизу, жовтої жовчі і чорної жовчі), які між собою пов'язані через астрологічний порядок знаків зодіаку. Вважалося, що здоров'я можна зберегти або відновити, врівноважуючи баланс цих рідин в організмі шляхом регулювання дихання, дієти, фізичних вправ, сну, еякуляції і контролю над емоціями. Саме античними лікарями була впроваджена практика флеботомії, тобто кровопускання, залежно від співвідношення частини тіла і знаку зодіаку.

У нашому дослідженні буде зроблений акцент на аналізі поширення зображення «зодіакальної людини» в астрологічній медицині серед православних слов'ян у ранньомодерний час. Варто згадати, що в основу астрологічної медицини був покладений принцип симпатичної магії, який найкраще відображається у ключовій тезі для герметичної філософії: «Як вгорі, так і внизу, як внизу, так і вгорі» [8]. В межах ранньомодерної натурфілософії уся природа розумілася як макрокосм, а людина – як мікркосм, тобто зменшений варіант всесвіту. Реальність переповнена таємничими знаками, а символічний вимір зодіаку – це небесна основа, навколо якої обертається людська доля, минуле і майбутнє. Саме такою є основна ідея, яку було зашифровано в символічному вимірі «зодіакальної людини». На відповідних ілюстраціях можна спостерігати фігури, що «вбудовані» в людське тіло, точніше зображені біля людського тіла знаки зодіаку, які демонструють, котрий із них відповідає за ту чи іншу частину людського тіла. У тогочасній астрологічній медично-магічній системі, окрім зодіакальних сузір'їв, на стан здоров'я людини мали вплив рух видимих зірок і планет. Для того, щобвилікувати хворого, потрібно було налагодити певний баланс між макрокосмом, основа якого знаходилася у зашифрованих небесних знаках, і мікркосмом, власне організмом людини. Для встановлення такого взаємозв'язку лікареві необхідно було накреслити гороскоп хворого.

Одним із основних реформаторів ранньомодерної, тісно пов'язаної із астрологією, медицини, був Філіп Ауреол Теофраст Бомбаст фон Гененгайм або Парацельс (1493 – 1541 рр.) [5, с. 242]. Його псевдонім означає «нарівні з Цельсом» – відомим лікарем античності. На нашу думку, саме із його приїздом і діяльністю його послідовників у Великому Князівстві Литовському (далі – ВКЛ), Польщі, Хорватії в період між 1520-1525 рр., можна говорити про початок активного вжитку практики «високої магії» і астрологічної медицини на цих землях. Парацельс у свої творих вимагав оновлення медичної теорії і відмови від давніх догматичних канонів, які, на його думку, сковували розвиток науки [5, с. 242]. У свої щоденниках вчений стверджував, що серед його учнів були «поляки», тобто жителі тогочасної Польщі. Роки перебування Парацельса у ВКЛ залишаються досить умовними, оскільки нам достовірно не відомо, коли саме він вів активну діяльність у Вільно. До 1520 р. він служив лікарем у данській армії, що воювала проти шведів, а в 1525 р. він уже перебував в Італії. У період між 1520 і 1525 рр. вчений відвідав Литву, Польщу, Пруссію, Угорщину, Валахію, Хорватію.

У той час вчення Парацельса було майже не відомим для вчених кін Західної Європи. Не зважаючи на завантаженість у своїх подорожах постійною медичною практикою, він завжди влаштовував публічні дискусії із лікарями країн, які відвідував. Так він виголошував і обґрунтовував свої новаторські погляди. У щоденнику вченого зазначено, що він не зумів переконати у своїй правоті лікарів у ВКЛ. Він згадував, що вчені міст Данциг (Гданськ) і Вільно (Вільнюс) змогли перемогти його у дискусії та з тріумфом вигнали його з Литви, Пруссії та Польщі. В.П. Грицкевич вважає, що у Вільно Парацельс міг мати диспут із Ф. Скориною. Також білоруський учений зазначає, що він переймав місцеві лікувальні практики [5, с. 243].

Ідеї Парацельса розповсюджувалися на території ВКЛ через посередництво європейських учених, серед яких були його послідовники, а саме: італійські лікарі Джованні Б'яндрата, Петро Си-

мони і Ніколло Буччелло, словацький лікар Махаїл Алоїз Горчичка. Вони працювали при дворах місцевої знаті, зокрема Михаїл Алоїз Горчичка був придворним лікарем Радзивілів [5, с. 243].

Також, варто додати, що у каталогах єзуїтської колегії м. Слуцьк (1773 р.) були три томи «Вибраних праць» Парацельса, написаних латинською мовою [6, с. 61]. З цього можна зробити припущення про те, що ідеї Парацельса були доступні учням єзуїтських навчальних закладів. Основним актом протесту новаторського погляду Парацельса та його учнів був виступ проти застарілих принципів традиційної античної та середньовічної медицини, зокрема окремих поглядів Галена та Ібн Сіні, котрі ще не знали про можливості хірургічного втручання для дослідження внутрішньої природи організму людини [6, с. 90]. Послідовники Парацельса знаходили багатих покровителів серед місцевої знаті ВКЛ, що не розділяла поглядів інквізиції, яка засуджувала подібну медичну діяльність. Толерантне ставлення місцевих магнатів до різного віровчення і науки давало змогу вченим і богословам висловлювати новаторські погляди щодо природи людини та світу та почувати себе у відносній безпеці. Це стосувалося також і появи астрологічної медицини на цих землях. Саме в XVI ст. з'являються перші кириличні рукописи з ідеями Парацельса на території ВКЛ.

На нашу думку приїзд Парацельса і діяльність його послідовників на теренах ВКЛ активували поширення медичних книг у яких можна зустріти зображення «зодіакальної людини» і тексти, що описували інструкції для проведення флеботомії.

У наступній частині статті буде зроблено короткий огляд відомих нам рукописів та стародруків, які можна віднести до «медичної астрології». Тексти будуть подані в порядку історичного зростання.

Найдавніший збережений і відомий нам текст, який містить подібні знання, є рукопис із боснійського Ходошського збірника XIV ст., виданий М.Н. Сперанським, а пізніше передрукований В.В. Титовим. Швидше за все він був перекладним текстом із візантійського джерела, ось його основний зміст:

Овен. Овьнь врхъ ес главны
Телец. Тельць чело (лоб) ес человек.
Близнецы. Близньць очи человек.
Рак. Ракъ скрание человек.
Весы. Хомут¹ брада человек.
Лев. Львь раме² человек.
Дева. Девица пръси³ ес человек.
Мокреш⁴ душа ес человек.
Скорпион. Скорпиа пупъ человек.
Козерог. Козирог голени человек.
Водолей. Водолеи предны проход⁵.
Рыбы. Рыба плесни⁶ человек.
То ес състав человекьскы [12, с. 81-82].

У цьому фрагменті одним із найцікавіших моментів є вказівка на те, що тут двічі згадується сузір'я Водоля, яке відповідає за склад людської душі та дітородні органи. Перший варіант «мокреш» – відповідає за людську душу, а другий «Водолей» – за геніталії. Такий поділ був притаманним для середньовічної і ренесансної уяви про подвійну природу одного символу [3, с. 19]. Подібні рукописи з таким змістом були тісно пов'язані саме з астрологічною медичною практикою флеботомії, хоч вони і не супроводжувалися зображенням «зодіакальної людини».

Інший кириличний текст, який містить чіткі рекомендації щодо цієї медичної практики, датується XVI ст. Зокрема текст «О кровипущении». Ось його зміст: «Наставша лоуна 1-й день рано пушай; 2-й день полудни пушай; 3-й день полудни пушай; 4-й, 5-й рано пушай; 6-й весь не пушай; 7-й весь пушай; 9-й весь не пушай; 10-й, 11-й, 12-й, 13-й, 14-й, 15-й, весь пушай; 16-й утре пушай; 17-й весь не пушай; 18-й утре пушай; 19-й весь пушай; 20-й весь пушай; 21-й весь не пушай; 22-й, 23-й, 24-й весь пушай; 25-й вечерь пушай; 26-й, 27-й, 28-й вечерь пушай; 29-й утре пушай; 30-й весь пушай» [12, с. 51].

¹ Хомут – друга слов'янська назва Терезів (перша – Ярем).

² Плечі.

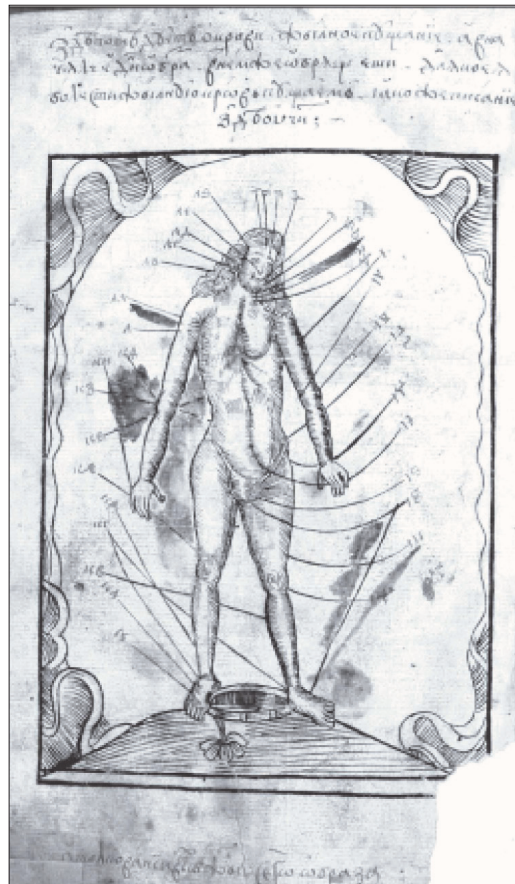
³ Груді.

⁴ Друга назва Водоля.

⁵ Дітородні органи.

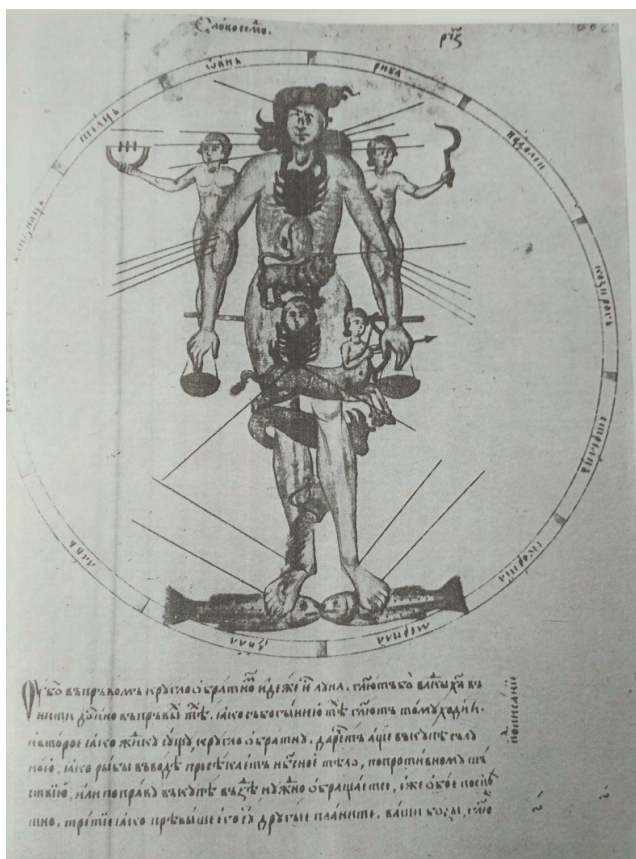
⁶ Ступні.

На нашу думку, активне використання практики астрологічної медицини також пов'язано із поширенням західноєвропейського медичного трактату «Прохолодний сад здоров'я» («Вертоград прохладный здравия»), що був популярним у середовищі православних слов'ян [11]. Нам відомо лише те, що «Прохолодний сад...» є перекладом західноєвропейської праці «Hortus Sanitatis». Цей об'ємний збірник було вперше опубліковано у 1491 р. в Майнці Якобом Мейденбахом, а згодом його неодноразово перевидували як мовою оригіналу – латиною, так і французькою, нижньонімецькою, частково верхньонімецькою, голландською, а також англійською мовами. На слов'янську мову переклад було здійснено у 1534 р. з книги «Gaerde der Suntheit», опублікованого тричі в 1492, 1510 і 1520 рр., в м. Любек Стефаном Арндесом. Рукопис, датований 1534 р., сьогодні зберігається в Харківській бібліотеці, де є наочна схема «Кровопускателя» у вигляді чоловічої фігури (Мал. 1), на якій були вказані місця, де потрібно робити надрізи, залежно від захворювання. Ця ілюстрація наведена в додатковому розділі про лікувальне кровопускання. На малюнку позначено 36 точок для проведення флеботомії, які пронумеровано «буквеними цифрами» (19 справа і 17 зліва) [11, с. 6]. Окрім цього над малюнком міститься чітка інструкція: «Зде последуеть о крови жылное пуцаніе. А в начале един образ. В нем же обрящещи, для коея болести жылную кровь пуцаемъ. Яко же писаніезде оучит». Знизу: «О толкваніи всех жыл сего образа» [11, с. 7]. Відповідні замітки свідчать про те, що людина, котра переписувала текст, розуміла тонкощі флеботомії, оскільки з німецьким варіантом текст збігається не повністю, тож можна зробити припущення, що переписувач був знайомий із методикою кровопускання на практиці.

Мал. 1. «Зодіакальна людина» із рукопису «Прохолодний сад здоров'я» 1534 р. [11, с. 16]

Окрім зображення із «Прохолодного саду здоров'я» нам відомий ще один малюнок «зодіакальної людини» (Мал. 2) із рукопису, що зберігається в черногорському монастирі Святої Трійці (м. Плевля, Чорногорія). Він датований 1649 р. і опублікований Н. Янковичем у книзі «Астрономія в давніх сербських рукописах» [9, с. 302]. Це досить типове зображення «зодіакальної людини», яке було поширене в західноєвропейських рукописах і стародруках того періоду. Зокрема, ці зображення мають наступні характеристики, які можна винести у таблицю.

Мал. 2 «Зодіакальна людина» із сербського рукопису 1649 р. [9, с. 302]

Знаки Зодіаку	«Зодіакальна людина»
Овен	Голова
Телець	Шия
Близнюки	Руки і плечі
Рак	Верхня частина грудей
Лев	Нижня частина грудей
Діва	Верхня частина живота
Терези	Середня частина живота
Скорпіон	Нижня частина живота
Стрілець	Бедра
Козеріг	Коліна
Водолій	Гомілка
Риби	Ступні

Окремо варто виділити стародрук, опублікований Яном Лятосом під назвою «Пересторога різноманітних випадків із науки зірок і небесних тіл на рік Божий 1599, який відбувся від створення світу 5561». Це друкована брошура, що була присвячена князю Острозькому та Волинському воеводі Олександрю. Як зазначалося у попередніх наукових дослідженнях П. Кралюка та М. Якубовича польський астролог і астроном отримав ступінь доктора медицини, хоча ці свідчення залишаються неоднозначними [10, с. 74]. Також він навчався в м. Краків, де студіював астрологію, також, можливо, відвідував лекції британського астролога Джона Ді [13, с. 336]. На нашу думку, згадка про медичну освіту була пов'язана саме із практикою вченого в астрологічній медицині, яку Ян Лятос міг застосовувати у лікуванні при дворі князів Острозьких. Наприклад, у зазначеній праці на останньому аркуші можна віднайти малюнок, де зображено тіло жінки в астрологічній традиції «зодіакальної людини» (Мал. 3), що було не характерним для більшості текстів подібної тематики зазначеного періоду.

**Мал. 3. «Зодіакальна людина» із тексту Яна Лятоса
«Пересторога різноманітних випадків із науки зірок і небесних тіл на рік Божий 1599,
який відбувся від створення світу 5561» [1, арк. 20]**

Окрім цих зображень можна виділити деякі пасажі з рукописного збірника «Острология», що датується кінцем XVII ст., де також описано співвідношення знаків зодіаку і частин людського тіла [6, с. 22]. Це досить типовий текст для астрологічної тематики, який все ж має свої особливості:

Овен – глава и лице. Март.

Близнец – руки и мышца. Апрель.

Телец – шея и брюхо. Май.

Лев – сердце и желудок. Июнь⁷.

Рак – груди и плечи и крыльца. Июль.

Ярем – спина и хребет. Август.

Дева – брюхо и кишки. Сентябрь.

Стрелец – ладвия и стечна. Октябрь.

Скорпия – лоно и михирь и афадрон. Ноябрь.

Водолей – икры и голени. Декабрь

Козерог – колена. Генварь.

Рыбы – пясти и плесна ножные. Февраль [12, с. 22].

Наприклад, тут за дітородні органи вже відповідає сузір'я Скорпіона, а не Водоля. Можна відмітити, що перекладач або переписувач плутає співвідношення сузір'я зодіаку та календарного місяця. Також у цьому рукописі немає згадки про душу людини, як це було зазначено у боснійському тексті.

⁷ На нашу думку тут перекладач або переписувач допустився помилки переплутавши назви місяців.

Одразу слід зробити ремарку, що на території ВКЛ міг бути поширений переклад або латиномовний оригінал праці середньовічного мислителя XIII ст. Альберта Великого. Оскільки до нас дійшов переписаний текст праці «Книгу таїнственную Альберта Великого о сілах трав, камней и животных, небесних птицъ, рыб, гадов и хверей и прочего», в якій було вміщено розділ під назвою «Книга Альберта Великого с острологіи, звездогадания, даби все что в его книгах говорено совершенно делалось» [2, с. 205], де також містився детальний опис флеботомії. Найдавніший кириличний рукопис цього тексту, що дійшов до нас, датується XVIII ст.

Зі збережених і відомих нам кириличних джерел останній текст, де зафіксовано факт використання зображення «зодіакальної людини» (Мал. 4) є текст під назвою «Календар 1727 р.». Детально його описала Н. Бондар у своїй статті «Рідкісні календарні видання першої половини XVIII ст. Києво-Печерського стародруку із фондів Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського». На 19-му аркуші цієї пам'ятки поміщена стаття під назвою «Избраніе временъ прігодныхъ къ употребленію лѣкарства и кровопусканію», де позначено придатні і непридатні дні для кровопускання. Як зазначає авторка статті, текст є унікальним виданням для Києво-Печерської друкарні, оскільки: «Текст статті доповнений цікавою оригінальною гравюрою із зображенням постаті людини з позначеннями частин тіла і відповідних їм знаків зодіаку. Наприклад, за голову відповідає Телець, за руки – Лев, за ікри ніг – Володій, тощо. Далі подано дні, рекомендовані для кровопускання та прийому ліків. Цікаво, що у вересні укладачами календаря рекомендовано усього два дні для лікування – 8 та 14 числа, у грудні – тільки один, 7 числа» [2, с. 652].

Мал. 4. «Зодіакальна людина» «Календар 1727 р.» [2, с. 654]

Подані нами вище матеріали заслуговують значно детальнішого опрацювання, однак, на жаль, нам не вдалося віднайти більше текстів та зображень, які могли б бути пов'язані з «зодіакальною людиною» і практикою флеботомії. Однозначно можна стверджувати, що практика

флеботомії і її візуалізація у вигляді «зодіакальної людини» були поширені в православному слов'янському середовищі та знайшли своє відображення у кириличних рукописах і стародруках. Не зважаючи на це, можна констатувати той факт, що астрологічна медицина була відома серед православних слов'ян, починаючи з XIV ст., і на практиці застосовувалась до XVIII ст. До нас дійшли окремі рукописи та стародруки, що демонструють популярність астрологічної медицини не лише на території західноєвропейських країн, а й в країнах Східної Європи. Враховуючи вище поданий матеріал можна стверджувати, що «медична астрологія» у ВКЛ завдячує своєму походженню західноєвропейським ранньомодерним медичним практикам, які через посередництво ідей Парацельса були успішно адаптованими його послідовниками в інтелектуальному середовищі східних і південних слов'ян.

Список використаних джерел та літератури:

1. Przewroga rozmaitych przypadkow z nauki Gwiazd y obrotow Niebeskich. Na Rok Panski 1599... przez Iana Latosa. Lwów, 1598. 22 s.
2. Бондар Н. Рідкісні календарні видання першої половини XVIII ст. Києво-Печерського друку з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Українське небо 2. Студії над історією астрономії в Україні*. Львів, 2016. С. 648–657.
3. Вдовина Г.В. Язык неочевидного. Учения о знаках в схоластике XVII века. Москва, 2009. 647 с.
4. Грицкевич В.П. С факелом Гиппократ: Из истории белорус, медицины. Минск, 1987. 271 с.
5. Грицкевич В.П. Место Белоруссии и Литвы в распространении естественнонаучных знаний в XVI в. *Культурные связи народов Восточной Европы в XVI в.* Москва, 1976, С. 241–251
6. Діса К. Астрологія в господарських порадах Гетьманщини XVIII ст. *Українське небо. Студії над історією астрономії в Україні*. Львів, 2014. С. 202–210
7. Дрогобич Ю. Прогностичний погляд на 1483 рік. URL: <http://litopys.org.ua/human/hum48.htm> (дата звернення: 10.12.2016).
8. Завещание (или слова тайн) Гермеса Трисмегиста [Изумрудная таблица]. URL: <http://biblia.org.ua/arokrif/hermes/tablica.shtml.htm> (дата звернення: 28.11.2016).
9. Јанковић Н.Т. Астрономија у старим српским рукописима. Београд, 1989. 321 с.
10. Кралюк П.М. Якубович М.М. Ян Лятос: ренесансна філософія та наука на Українських землях. Острог, 2011. 143 с.
11. Морозов Б.Н. Датировка и атрибуция медико-астрологических расчетов, приписанных к травнику 1534 года. URL: http://www.drevnyaya.ru/vyp/stat/s4_18_1.pdf (дата звернення: 12.11.2016).
12. Титов В.В. Ложные и отреченные книги славянской и русской старины: Тексты – первоисточники XV-XVIII вв. с примечаниями, комментариями и частичным переводом. Москва, 1999. 133 с.
13. Щепанський В., Якубович М. Передмова до «Перестороги» Яна Лятоса 1599 року як джерело до вивчення ренесансної філософії в Острозькій академії. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. Сер.: Філософія. 2012. №11. С. 330–338.

Стаття надійшла до редколегії 26.02.2017.

Виталий Щепанский

МЕДИЦИНСКА АСТРОЛОГИЯ ПРАВОСЛАВНЫХ СЛАВЯН В ПЕРИОД РАННЕГО МОДЕРНА: МИССИЯ ТЕОФРАСТА ПАРАЦЕЛЬСА В ВЕЛИКОМ КНЯЖЕСТВЕ ЛИТОВСКОМ

В статье представлен краткий обзор истории распространения астрологической медицины и изображения «зодиакального человека» среди православных славян в XIV-XVIII вв. Подан исторический контекст натурфилософских исследований и описание источников, отслежены истоки традиции лечебной астрологии из кириллических астрологических сборников XIV в. Проанализированы известные рукописи, содержащие описания и изображения «зодиакального человека», которые были размещены в кириллических рукописях и распространены в православной интеллектуальной среде раннего модерна. Отдельно рассматриваются публичные выступления Теофраста Парацельса в Великом Княжестве Литовском, Польше, Хорватии и его попытки пропаганды собственных медицинских взглядов на этих землях. В статье также уделено внимание деятельности учеников Парацельса, которые поселились и работали в Восточной Европе.

Ключевые слова: «Зодиакальный человек», астрологическая медицина, натурфилософия, Парацельс, Великое Княжество Литовское, природная магия.

Vitalii Shchepanskyi

MEDICAL ASTROLOGY OF ORTHODOX SLAVS OF THE EARLY MODERN PERIOD: THEOPHRASTUS PARACELSUS MISSION IN THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA

The article presents a brief overview of astrological medicine and image of «zodiacal human» spread among the Orthodox Slavs in the 14-17th centuries. Article describes historical context and sources of natural philosophy studies, traces the origins of the tradition of medical astrology from Cyrillic astrological collections of 14th century. It analyzes notable manuscripts, that contain descriptions and images of 'zodiacal human' placed in Cyrillic manuscripts and were spread among early modern Orthodox intellectual circles. The review of Theophrastus Paracelsus public speaking in the Grand Duchy of Lithuania, Poland, Croatia, and his attempts to promote his own medical tradition over these lands is done separately. The article also pays attention to the Paracelsus students, who lived and worked in Eastern Europe.

Key words: «zodiac man», astrological medicine, natural philosophy, Paracelsus, Grand Duchy of Lithuania, *Magia Naturalis*.